

הלכות דברים הנוהגים בסעודה סימן קעז קסט באר הגולה

(ג) פוטר מעשה קדירה, שהוא דייסא וכיוצא בו, וכן אם בירך על מעשה קדירה פוטר את הפרפרת (גמרא פרק כיצד מברכין ורמב"ם בפירוש המשנה):

קעז דברים הבאים בתוך הסעודה ואחר הסעודה, מה דינם, ובו ה' סעיפים:

א "דברים הבאים בתוך הסעודה: אם הם דברים הכאים מחמת הסעודה, דהיינו דברים שדרך לקבוע סעודה עליהם (א) *ללפת בהם את הפת, כגון בשר ודגים וביצים וירקות וגבינה ודייסא ומיני מלוחים, אפילו אוכלם (ב) בלא (ב) [ב] פת אין טעונין ברכה לפנייהם דברכת 'המוציא' (ג) פוטרתן, ולא לאחרייהם דברכת המזון פוטרתן; ואם הם דברים הבאים שלא מחמת הסעודה, דהיינו שאין דרך לקבוע סעודה עליהם ללפת בהם את הפת, (ד) *כגון תאנים

שערי תשובה

באר היטב

[ב] פת. עכה"ט. ומ"ש אם לא בשבת ויר"ט, עין כיראפרים מ"ש ועין

דבאים להמשיך תאות המאכל, כ"ח. ועיין סימן קסח סעיף ה וסי"ג דאפילו אינן באין להמשיך, פת פוטרתן כיון שהן עצמן מזון, מ"א:

(ב) פת. דהן טפלים לפת. ואם אין חפץ לאכול פת ואוכל מעט פת ומכרך עליו המוציא צ"ע אי פוטר המאכלים, דהא לא קי"ל כמ"ד פת פוטר כל

ביאור הלכה

משנה ברורה

מיני מזונות, כמבואר בסימן קסח, צריך לברך עליהם ברכה אחרונה קודם הסעודה; ולהיש-אומרים, אם היה לו מיני מזונות בתוך הסעודה יוכל לסמוך לכתחלה על סמך ברכת-המזון שיברך אחר הסעודה, וגם בזה בשעת ברכת-המזון יכין להדיא לפטור אותם, וכנ"ל [ואם בדעתו לאכול המיני-כיסנין גם בתוך הסעודה, דמן הדין היה צריך לברך על פת כיסנין 'בורא מיני מזונות' אף בתוך הסעודה, כמבואר לעיל בסימן קסח, אלא שכמה שמברך מקודם הסעודה פוטר מברכה ראשונה גם מה שאוכל מהם בתוך הסעודה, או בוודאי ממילא גם ברכת-המזון פוטר את כולם אף לדעה קמייא, וכמו דקיימא לן לענין יין בסימן רצט סעיף ח, עיין שם]. אכן לענין מה שאנו נוהגין לאכול לעקי"ך וקיכלי"ך¹ וכדומה בשבת בשחרית אחר קידוש, צריך עיון למעשה איך לנהוג, דאף

וכדומה], אין לברך עליהם ברכה אחרונה, דהם שייכים לסעודה ונפטרין בברכת-המזון. (ד) ודע, דהא דמותר לאכול קודם 'המוציא' דברים שאין צריך ברכה תוך הסעודה, כגון המבוארים באות ב', דוקא שאין בדעתו לאכול תיכף, אבל אם השולחן ערוך והלחם לפניו, אסור לגרום ברכה שאינה צריכה, אלא יברך 'המוציא' על הלחם ויפטר שארי דברים [ח"א]. ויש אומרים דאם אוהב יותר לאכול קודם הסעודה מלאכלן בתוך הסעודה, (י) אין בזה משום גרם ברכה שאינה צריכה; ואם הם דברים המושכין הלב (י"ב) לתאוות המאכל, בוודאי יש לסמוך להקל לאכול קודם הסעודה: (ג) פוטר מעשה קדירה. שברכתן נמי 'בורא מיני מזונות':

הלא רק מספק נותנין עליהם דין פת כיסנין, וכמבואר בלשון המחבר שם סעיף ז, והיינו משום דספק ברכות להקל, ולכן אין מברכין עליהם רק מעין שלש, מה שאין כן בענינו, אם הם לחם גמור, בוודאי נפטרין בברכת-המזון לבד ואין צריך לברך עליהם מעין שלש, אס"כ בוודאי הלא נכון יותר שאף אם אין לו מזה בתוך הסעודה, ואפילו לדעה קמייא, לא יברך עליהם מעין שלש, רק יסמוך על ברכת-המזון שיברך לבסוף, ובריעבד יוצא לכולי עמא אפילו על פת כיסנין גמורה, וכמבואר בחידושי ר' עקיבא איגו בסימן רח סעיף יז, עיין שם [ואף דבתחלה בירך עליהם 'בורא מיני מזונות' אין חשש בדבר, וכמבואר שם בסעיף ו לענין אם בתחלה רצונו לאכול רק מעט ואחר-כך אכל כרי קביעות, עיין שם]; וטוב שיכין בעת ברכת-המזון לפטור אותם, עיין שם באבן-העזר. ואף דבתי-אדם כלל מא ראייתו שכתב דאף באוכל לעקי"ך קודם הסעודה צריך לברך ברכה אחרונה, לא נהירא, וכנ"ל: * ללפת בהם את הפת. עיין בתוספות ותלמידי רבינו יונה והרא"ש דהוא הדין דברים שאין דרך ללפת בהן הפת, רק שבאין למזון ולשוכע, גם-כן בכלל דברים הבאים מחמת סעודה, והמחבר קיצר בזה: * כגון תאנים וכו'.

מעשה קדירה. שברכתן נמי 'בורא מיני מזונות':

א (א) ללפת בהם וכו'. ודייסא, אף שהיא עבה (ב) ואינו מלפת בהם הפת ונאכל בפני עצמו, מכל מקום (ג) כיון שבאת להשביע עיקר סעודה היא ונטפלת להפת, והוא הדין כל מיני תבשילין הרגילין לבוא לתוך סעודת הפת [רא"ש]:

(ב) בלא פת. דכיון שתמיד באים ללפת את הפת, (ג) מעיקר הסעודה הם ונטפלים להפת: (ג) פוטרתן. ואם אינו חפץ לאכול פת אלא אוכל מעט פת כדי לפוטרם, (ד) כתבו האחרונים דיש להסתפק אם יכול לפוטרם, דלא שייך לומר שהם נטפלים להפת כיון שלא היה חפץ באכילתו, וכל-שכן כשאכל רק פחות מכזית, או אולי כיון דדרך העולם לקבוע סעודה על הפת, ברכת הפת פוטרתן בכל גווני; ועל-כן כתבו, דבאופן זה טוב יותר שיברך על השארי-דברים הברכה הראויה לכל אחת ולא יאכל פת כלל, (ה) אם לא בשבת ויום-טוב דאז מצוה לאכול כזית פת, חשוב הוא ונעשו הכל טפלים לו: (ד) כגון תאנים וכו'. וכן כל דבר (ו) שבא רק לקינוח ולא להשביע. ואפילו היו הפירות לפניו בשעה שבירך 'המוציא', ואפילו הם (ז) מבושלים, גם-כן אין הפת פוטרתן, כיון שאין

שער הציון

(י) הגר"ז בסימן רמט, עיין שם, ועיין במה שכתבנו בביאור הלכה שם לענין מה שאוכלין אחר קידוש קודם נטילת ידים: (י"א) עיין במשנה מ"ב ברש"י, שהיו רגילין להביא פפראות קודם הסעודה, וכן מסתבר אחרי דהם הגורמין שיאכל אחר-כך: (ב) כדאמרינן בגמרא על דייסא: הני בבליא טפשיא דאכלי נהמא בנהמא: (ג) תלמידי רבינו יונה ואור זרוע בשם ר"ח ושאר פוסקים ולאפוקי משיטת רש"י, ולשון המחבר דכלל הכל בהטעם דמלפת בהם הפת, דחוק הוא: (ג) מבואר בפוסקים: (ד) מגן-אברהם וחי"א אדם והגר"ז ומגן-גבורים, עיין שם מה שכתב על דברי אבן-העזר: (ה) לבושי-שרד וחי"א אדם ומתצית-השקל, ועיין פרי-מגדים: (ו) מגן-אברהם וש"א: (ז) ואף במקומו שנהגו לאכול פירות מבושלים בכל סעודה לבסוף, גם-כן מסתברא לכאורה דלא חשיבי כדברים הבאים מחמת הסעודה, כיון שעל-כל-פנים רק לקינוח הם באים ולא ללפת הפת וגם לא למזון ולשוכע [וכן משמע באור זרוע בשם ר"ח וערוך, דאף דברים הבאים בתוך הסעודה אכל רק לקינוח ולא ללפת הפת, צריך ברכה בתחלה]. ואינו דומה למאכל הנעשה מירקות [שקורין מערי"ך² וכדומה] המוכא בשבת-קודש בסוף הסעודה, דגם שם אין דרך ללפת בהם הפת, ואפילו הכי מנהג העולם שלא לברך עליהן, דהתם הוא מעיקר סעודה, שבא למזון ולא לקינוח בעלמא, ודומה לדייסא שהסכימו הפוסקים שלא לברך עליו אף שאינו בא ללפת משום דבא למזון ולשוכע ולא לקינוח, מה שאין כן בפירות שבא תמיד רק לקינוח בעלמא. אכן אם עושין מהן תבשיל שקורין צימע"ס, אפשר שהוא דומה לתבשיל הנעשה מלפת [שקורין מערי"ך], דבאופן זה יש לומר שהוא בא גם-כן למזון ולשוכע ולא לקינוח. ועיין בפנים מה שכתבנו בשם יד הקטנה:

תרגום: 1 עוגה ועוגיות. 2 גור.

קע באר הגולה הלכות דברים הנוהגים בסעודה סימן קעו

ב ה"איש לרעה הירושלמי שם

(ג) וענבים (ה) וכל מיני פירות, (ו) ועיין לעיל סימן קסח סעיף ח) אם אוכל אותם בלא פת טעונים ברכה לפניהם, דברכת 'המוציא' אינה פוטרתן, דלאו מעיקר סעודה הם, ואינם טעונים ברכה לאחריהם, דכיון שבאו בתוך הסעודה (ז) ברכת המזון פוטרתם. (ח) ואם בכתלת אכילתו אכל (ג) הפירות (עם פת) (ט) *ובסוף אכל עמהם פת, אפילו אם בינתיים אכל

באר היטב

מיני מאכלים, אלא דוקא בקובץ סעודתו על הפת אמרין וכל המאכלים מחמת הפת הן באים, אבל כשאין חפץ לאכול פת אינו פוטר, וכ"ש אם אוכל פחות מכזית; ואפשר לומר כיון דדרך לקבוע סעודה עליהם הפת פוטרתן, לכן יברך עליהם ולא על הפת, אם לא בשבת ר"ט, מ"א: (ג) וענבים. ה"ה כל דבר שבא לקינוח ואפילו היה לפניו משעה שברך המוציא, ואפילו פירות מבושלים, דאין פת פוטרתן כיון שאין שייכים לפת, מ"א של"ה, ועיין בתשובת גינת-ורדים כלל א סימן ל"א ובפרט שושן כלל א סימן ו': (ג) הפירות. דהיינו תחלת אכילת פירות לא

שערי תשובה

באהע"ו סי' קעו שהכריע והפת פוטר כיון דרוב פעמים הפת עיקר, ולא פלוג, ע"ש. ועיין בר"י דדוקא ירקות מבושלים, אבל חזרת וקישואין ומלפפונות חיינ אינן לליפתן ומברך עליהן, וכן כתוב בתשובת בית-דוד וכתב שכן נהגו שמה: ולפי"ז אף אם אכל תבשיל מירקות אלו ללפת את הפת ושכח אחר-כך הביאו לפניו מנינים אלו לפירות, מברך עליהם ואין לדחות אחר שמילא כריסו, ע"ש. ובמדינתנו דאיכא עניים שאוכלים פת-שחית ומלפתין אותה עם צנון ובצלים וקישואים חיים, נראה שאם אוכלן תחלה לליפתן, אף אם אח"כ אוכל אותם בלא פת א"צ לברך כמו בשאר פירות כמבואר בס"ק שאח"כ:

תחלת הסעודה, ומיירי כגון שהיו עומדין באמצע הסעודה והתחלת קביעות סעודתן היה בבשר וכיצא בו, ובאמצע סעודתן הביאו להם פירות כדי ללפת בהן את הפת ואכלו מהם עם הפת, וכונתם גם-כן עדיין לאכול מהם עם הפת אח"כ, א"צ ברכה, מפני שמאחר שמתחלה הביאו אותן כדי ללפת בהן את הפת ואוכל אותם תחלה וסוף עם הפת א"צ לברך, שמצדף עם שאר הסעודה כיון שהביאו אותם מתחלה לצורך הסעודה ומלפת בהן הפת תחלה וסוף; אבל אם לא הביא אותם מתחלה ללפת עמהם רק לקינוח, אעפ"י שאכלם תחלה וסוף עם פת, אם אוכל באמצע בלא פת צריך לברך כיון שלא באו מתחלה ללפת הפת, והו דעת תר"י, אלא שיש עוד דעות אחרות, ולכן כתבו הג"מ דירא שמים כשמביאין לו פירות באמצע סעודתו ללפת הפת יאכל מהם מעט בלא פת ויברך ואח"כ יאכלם בין בפת בין בלא פת, וכ"כ הבי"ח וכן העלה המ"א ובפרט-שושן כלל א סימן ו, וכן הט"ז האריך והעלה לבסוף דיותר טוב שיאכל תחלה בלא פת ויברך עליהם. וכל זה כשקובע סעודתו על שאר דברים, ממילא הוה הפירות שלא מחמת הסעודה, אבל מי שקובע סעודתו על הפירות, מבואר בסעיף ג דיאכל תחלה עם הפת ואז לא יצטרך לברך על מה שיאכל אח"כ בלא פת.

משנה ברורה

שייכים לפת [אחרונים]. ואפילו אם בישלו הפירות עם בשר, משמע מכמה (ס) אחרונים דצריך לברך עליהם, דאין הפירות נעשין טפלין להבשר, והוא דלא כדעת החי"אדם שכתב (ט) דהפירות טפלין לגבי הבשר. אכן בספר יד הקטנה מצאתי שמצדד גם-כן לומר דלא יברך, אלא דכתב טעם אחר בזה, דהיכא דמבשל הפירות עם בשר או עם שומן ודבש ועושה מהן תבשיל (שקורין עפ"ל-צימע"ס¹ או מהאגסים שקורין באר"ן), נראה שכל עיקרן הן באין למזון ולסעודה ולא לקינוח בעלמא, אלא בתורת תבשיל כשאר תבשילין שנעשין מלפת וירק, שאין צריך לברך עליהם מטעם זה; ומסיים, דלצאת ידי ספק, כשרוצה לאכול צימע"ס מפירות מבושלים יקח תחלה איזה פרי חי ויברך עליה להוציא את זה, ואם אין לו פרי חי, יאכל תחלה וסוף עם פת, עיין שם. ואין בכלל זה מה (י) שמביאין מעט פירות מבושלין לקינוח סעודה [שקורין קאמפאט²], דזה אין בא למזון כלל רק לקינוח סעודה, וצריך ברכה: (ה) וכל מיני פירות. הוא הדין חזרת וקישואין ומלפפונות חיינ או צנון ובצל, גם-כן לעיל סימן קסח. דשם נתבאר לענין פת כיסנין כשאוכלין באמצע סעודתו: (ז) ברכת המזון פוטרתם. דלענין ברכת-המזון נטפלים הם להסעודה, דכיון שעתידי לברך על כל מה שאכל, גם זה נכלל עמו: (ח) ואם בתחלת אכילתו וכו'. רוצה לומר, שתחלת אכילת אותן פירות היה עם פת, (י"א) וגם כוונתו הוא לאכול עמהם פת גם אחר-כך, אף שאכל (עמהם) [מהם] באמצע בלא פת אין צריך לברך עליהם, דכיון שאכל אותם תחלה וסוף עם פת, נחשבין כדברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה דאין צריך ברכה, כנ"ל. (י"ב) אך כל זה דוקא כשהובאו ללפת בהם את הפת ולא לקינוח, דאם הובאו רק לקינוח, אף שאכל עמהם מקצת פת תחלה וסוף לא מהני, (י"ג) ומה שאוכל בלא פת צריך ברכה. וגם לא מיירי כשעיקר קביעות סעודתו היתה על אלו הפירות, דאז אין צריך שיאכל גם לבסוף עם פת דוקא, ורק כיון שהתחיל לאכול עם פת, שוב אין מברך עליהם אף כשאכלן אחר-כך לבדן לכולי עלמא, כמבואר בסעיף ג: (ט) ובסוף אכל עמהם. ואם אין בדעתו לאכול עוד עם פת,

ביאור הלכה

פירות מבושלין, והוא מהמגן-אברהם בשם השל"ה, ועיין שם בעמק-ברכה הטעם, דהואיל שאין רגילין לבוא לעיקר הסעודה מקרי גם-כן שלא מחמת הסעודה. והנה לפי זה במדינות שיש שם ריבוי פירות מאד ומבשלין שם תמיד פירות למזון, כמו במדינותינו בשאר תבשילין, מסתברא לכאורה דיש לו דין שאר תבשיל. וגם במדינותינו אם מבשלין הפירות לשם מזון, כמו שקורין עפ"ל-צימע"ס¹ וכדומה, מצדד בספר יד הקטנה דגם-כן אין צריך ברכה, ומכל מקום כיון שאין הדין ברור כתב דיברך מתחלה על פרי חי, וכמו שכתבתי במשנה ברורה. ונראה דאם בישל הפירות ביחד עם תפוחי-אדמה, מסתברא דזה ודאי בכלל שאר תבשילין שהן באין למזון ולהשביע, ואין צריך להחמיר בזה לברך על פרי חי: * ובסוף אכל עמהם. עיין במשנה ברורה מה שכתב דהוא לעיכובא, דבלאו הכי צריך ברכה; והוא מהלבוש ושאר אחרונים. והנה באמת זהו רק לדעת הרבינו יונה וסמ"ג והגהת-מיימוני, אבל להרא"ש והטור אין צריך לברך על הפירות, כיון שמתחלה הובאו לאכול אותם עם הפת והתחיל לאכלן עם פת. ומדברי המחבר אין ראיה להיפך, דאפשר דכוונתו דבאופן זה הוא יצא ידי רוב הפוסקים אבל אי לאו הכי יש ספק בדבר, וכן כתב בנהר-שלום. ובדאי לכתחלה יש לזהר בזה שהיכא שרוצה לאכול בינתיים מעט פירות בלא פת, יהא בדעתו לגמור אכילתו עם הפת דוקא, דבזה יצא לכל הפוסקים הנ"ל, וכמו שכתב

שער הציון

(ס) מגן-אברהם והגר"ז ודרך-החיים [ודרך-החיים קיצר מאד בלשונו, ורוצה לומר אפילו עם בשר יש להסתפק, וכלשון המגן-אברהם]: (ט) ובאמת דברי החי"אדם שהשיג על המגן-אברהם שלא מצא כן באגור תמוהין, דאין כוונת המגן-אברהם להביא ראיה לענין מבושלין עם בשר [דהוה היה פשיטא ליה מצד הסברא דאין הפירות נעשין טפל להבשר שמניחין בתוכו להטעימו, ואפילו אם כוונתו בשביל הבשר גופא גם-כן מכל מקום אין הפירות נעשין טפל להן], רק כוונתו להביא ראיה דגם האגור היה חושש להחמיר שהאוכל פירות בסעודה עם הפת יאכל תחלה מעט בלי פת ויברך עליהם: (י) שם ביד הקטנה: (י"א) ט"ז: (י"ב) מגן-אברהם בביאור רבינו יונה: (י"ג) דמה שאוכל עם הפת לעולם אין צריך ברכה, דנטפלים הם להפת:

תרגום: 1 נודד תפוחים. 2 ליפתן.

הלכות דברים הנוהגים בסעודה סימן קעז קעא באר הגולה

ג שם כגמרא לפירוש התוספות הרא"ש ד טור בשם הרא"ש ה ס"ג והנחת מיימתו פסק ד מהלכות ברכות

מהם בלא פת (י) אינם טעונים ברכה אף לפנייהם: ב ידברים הבאים לאחר סעודה קודם ברכת המזון, שהיה מנהג בימי חבמי הגמרא שבסוף הסעודה היו מושכים ידיהם מן הפת ומסירים אותו וקובעים עצמם לאכול פירות ולשתות כל מה שמביאים אז לפנייהם, בין דברים (יא) הבאים מחמת הסעודה בין דברים הבאים (יב) שלא מחמת הסעודה, *טעונים ברכה בין לפנייהם (יג) ובין לאחרייהם, ד'המוציא וברכת המזון אין פוטרין אלא מה שנאכל (יד) תוך עיקר הסעודה. ודין זה האחרון אינו מצוי בינינו, לפי * שאין אנו רגילין * למשוך ידינו מן הפת עד ברכת המזון: ג (טו) ואם קובע לפתן סעודתו על הפירות, הווי ליה הפירות כדברים הבאים מחמת הסעודה, * ואפילו אם אוכל מהפירות בתחלת סעודתו בלא פת אינו מברך לא לפנייהם ולא לאחרייהם. (טז) ויש חולקין. ולכן * טוב שיאכל בתחלה מהפירות עם פת, ואז משנה ברורה

בכתי"וסף: * טעונים ברכה בין לפנייהם ובין לאחרייהם. עיין במגן אברהם שהביא בשם התוספות, דמליח הבא לפני המזון ופת הבא עם המליח לאחר המזון טעונה ברכה לפנייהם ולאחרייהם [ועיין במחצית השקל ביאורו]. והנה דין השני שלאחר המזון אין שייך במדינותינו, דהכל נחשב אצלנו תוך המזון; וגם לענין דין הראשון, לפי מה שהביא מגן אברהם בשם הרא"ש בסימן קעד דדבר שבא לגרר תאות המאכל אין צריך ברכה לאחריה, דשייך לסעודה וברכת המזון פוטר. וכבר העיר בזה שם הגר"ח צאנז"ר בהגהותיו. ואולי דמיירי דאינו אוכלו כדי לגרר תאות המאכל, וצריך עיין: * שאין אנו רגילין. ובסעודות גדולות שרגילין למשוך ידיהם מן הפת ולערך השולחן במיני פירות וגם לשחות, יש אומרים דאף בזמננו שייך דין זה וצריך לברך עליהם [והוא דעת הטור והלבוש]. ויש אומרים, דוקא בימיהם שהיו מסלקין השולחנות קודם ברכת המזון ועל-כן נראה כסעודה אחרת, אבל אנו שאין אנו מסלקין השולחן, אף-על-פי שסיימו מלאכול ואין דעתן לאכול פת, כל זמן שלא בירכו ככתוב הסעודה דמיא [והוא דעת הבי"ח והמגן אברהם והאליה רבה], וכן המנהג, כן כתב החי"אדס. ועיין באליה רבה שהביא דבכל"ב ורשב"א ותלמידי רבינו יונה הזכירו סילוק השולחן. אמנם משארי פוסקים נראה כהטור, רבר"ח המובא באור זרוע וערוך וברמב"ם ותוספות רבינו יהודה ורא"ש ובהגהות מיימוני ושאר הקדמונים לא הזכירו כלל ענין סילוק השולחן ורק שמשכו ידיהם מן הפת. ודע עוד, דאף שהמחבר הזכיר בקצרה וסתם לדינא דדברים הבאים לאחר סעודה טעון ברכה אף בדברים הבאים מחמת הסעודה, ומשמע דאכל מילי דסעיף א קאי ואפילו אדייסא, לעניות דעתי יש לעיין בזה, דמציינו הרבה פוסקים שחולקים בזה דפסק המחבר הוא רק לשיטת התוספות והרא"ש, וגם הרמב"ם נראה לכאורה דסבירא ליה כן, אבל הרבה ראשונים לא סבירא להו כן, והוא, כי הרשב"א כתב דבין דייסא ובין בשר ודגים אם באו אף לאחר הסעודה אין צריך ברכה לא לפנייהם ולא לאחרייהם, משום דהם עצמם עיקר סעודה הם שבאים להשביע.

(יד) צריך לברך על הפירות לפנייהם. ועיין בביאור הלכה: (י) אינם טעונים ברכה. והאחרונים (טו) כתבו דראוי ליהדר לתחלה כשהובאו לפניו פירות בתוך הסעודה ללפת בהם את הפת, שיברך מתחלה עליהם קודם שיאכלם עם הפת, ויאכלם קצת בפני עצמם, ואחר-כך יוכל לאכול בין עם פת בין בלא פת, כי יש מהראשונים דסברי דאפילו אם אוכל תחלה וסוף עם פת, אם אוכל באמצע בלא פת צריך לברך, וכדיעבד אם לא בירך מתחלה מותר לאכול, אך שיראה לאכול גם לבסוף עם פת. אמנם אם עיקר קביעת סעודתו היתה מתחלה על הפירות, אז לכולי עלמא אפילו אם אוכל אחר-כך בלא פת אין צריך לברך, כמו שכתוב בסעיף ג. אם אכל פשטיד"א שממולא עם פירות (טז) אין צריך לברך על הפירות. דנטפלים הם להקמח. ועיין לעיל בסימן קסח במשנה ברורה: ב (יא) הבאים מחמת הסעודה. כגון בשר ודגים וכיוצא בזה, וכנ"ל: (יב) שלא מחמת הסעודה. כמו פירות ומיני מתיקה הבאים רק לקינוח, וכנ"ל: (יג) ובין לאחרייהם. ואף אם אכל דברים שברכתן מעין שלש לא נפטרו בברכת המזון. דברכת המזון אינו פוטר מעין שלש, כמו שכתוב לקמן בסימן רח סעיף יז, עיין שם: (יד) תוך עיקר הסעודה. דאחר שמשכו ידיהם מן הפת שוב אין נטפלים אליו, ולכן צריכין ברכה בפני עצמם בין לפנייהם בין לאחרייהם: ג (טו) ואם קובע וכו'. רוצה לומר, שקביעת סעודתו ללפת הפת היה רק אלו הפירות, ועל-כן נחשבים הם כשאר דברים הנזכרים לעיל בסעיף א: (טז) ויש חולקין. סבירא להו, דמכל מקום אם

האשכול הביא בשם רב האי גאון שני פירושים בהסוגיא: פירוש א' הוא, דלאחר הסעודה שבש"ס דצריך ברכה בין לפנייהם ובין לאחרייהם, הוא קאי רק על דברים שאינם מחמת הסעודה [היינו פירות וכיוצא בזה], דאם היה מביאם בתוך הסעודה צריכים ברכה לפנייהם ואם הביאם לאחר הסעודה צריכין ברכה אף לאחרייהם, אבל דברים הבאים מחמת הסעודה משמע דאין צריך ברכה כלל [ועל פירוש זה כתב שם דהוא כפשטיה דסוגיא, והוא דלא כפירוש התוספות והרא"ש]; וגם לפירוש ב' שם שהוא כפירוש הבה"ג, סבירא ליה נמי דעל-כ"ל-פנים ברכה לבסוף אין צריך על דברים הבאים מחמת הסעודה אף אם הביאן לאחר הסעודה, דברכה בתחלה צריך משום דאין מלפת בהם את הפת, אבל ברכה לבסוף אין צריך רק בפירות, עיין שם. ובר"ח המובא באור זרוע מוכח לכאורה נמי שסבירא ליה כן, שכתב דזה קאי על דברים הבאים שלא מחמת הסעודה כגון אבטיחים ורמונים, דכיון שמשכו ידיהם מן הפת ואינם באים ללפת הפת צריך ברכה בין לפנייהם ובין לאחרייהם, וכן הביא שם גם בשם הערוך, ולענין בשר ודגים יש לומר דסבירא ליה נמי דצריך ברכה [ודלא כהרשב"א הג"ל], דפטורין הוא רק משום דבאין ללפת בהן את הפת מה שאין כן לאחר שמשכו ידיהם מן הפת, אבל בדייסא שהוא תבשיל, הוא בכלל דברים הבאים מחמת הסעודה, ואם-כן אף לאחר הסעודה נמי אין צריך ברכה. היוצא מדברינו, דבדייסא הוא פלוגתא דרבנותא, וספק ברכות להקל [והמחבר סתם בזה ומשמע דקאי על הכל, וכמו שמוכח מלשון הטור והמגן אברהם, אמנם פירש דהיינו בשר ודגים, ואולי בכונה פירש כן]. והנה לפי מה שמבואר לקמן בסימן רח סעיף יז באחרונים דעל דייסא אם בירך ברכת המזון יצא, נראה דבענינו אם אכל דייסא אחר שמשך ידיו מן הפת, טוב שיכין לפוטרו בברכת המזון: * למשוך ידינו וכו'. ואם נטל הכוס לברך, דהוא היסוד הדעת גמור, וכמבואר בסימן קעט, לכאורה אף בזמננו אין לך סילוק סעודה יותר מזה, ואם אכל אחר-כך איזה דבר יש לו לברך תחלה וסוף ולא נפטר בברכת המזון, ומתחלה כוודאי יש לו לברך אף על דברים שנפטרו בתוך הסעודה מן הברכה לגמרי [נדגם לפת עצמו צריך ברכה לרוב הפוסקים אחר שנטל הכוס לברך, כמבואר בסימן קעט], אלא דגם לבסוף יהיה צריך ברכה אז, וכן כתב הגר"ז בפשיטות, וכן משמע מהמגן אברהם סימן רח סעיף קטן כד, אכן המאמר מרדכי שם בסעיף קטן לג חולק על זה, ע"ש. ובדברים הבאים מחמת הסעודה נראה ודאי דיש לסמוך על דעתו שלא לברך, דבלאו הכי יש ראשונים דסברי דהגמרא לא קאי על דברים הבאים מחמת הסעודה, וכנ"ל: * ואפילו אם אוכל מהפירות. רוצה לומר, מעט [טור]: * טוב שיאכל בתחלה מהפירות וכו'. אין רוצה לומר שיטעום מעט עם פת, דהלא עיקר הטעם

שער הציון

(יד) לבוש וט"ז בסוף סעיף קטן ג וחי"אדס: (טו) ב"ח ושלי"ה וט"ז ומגן אברהם וש"א: (טז) אחרונים:

תרגום: 1 מילוי פירות כן דפי עיטה.

קב באר הגולה הלכות דברים הנוהגים בסעודה סימן קעז

הרשב"א בשם הר"ר
וחי'ו ו' ב'ת"י'ס'פ' ו'כ'
מ'צ' כ'ס'פ' ה'פ'ר'ד'ס'
א'ז'ר' ה'ת'כ'נ'
א'ז'ר' ה'ת'כ'נ'
ר'פ'י' ה'ת'כ'נ'

אפילו אם אחר-כך יאכל מהם בלא פת אינם טעונים ברכה כלל: הגה (י) ואף-על-פי שאינו חוזר לבסוף לאכול עמהם פת, מאחר שעיקר קביעות היה עלייהו (כ"י בשם הר"י): ד' ואף-על-פי (יח) שלא היו הפירות לפניו בשעה שבירך על הפת, כיון דלפת את הפת הם באים אינם טעונים (ז) (ט) ברכה כלל: ה' אם אחר שבירך על הפת שלחו לו מבית אחרים, שאינו סמוך עליהם ולא היה דעתו על הדורון, אפילו מדברים (כ) שדרכן לבוא ללפת את הפת, צריך לברך עליהן כדין נמלך: (הגה ולא ראיתי נוהגים בזה, ואפשר דטעמא דסתם (ס) דעת האדם (כא) על כל מה שמביאין לו בסעודה. ועיין לקמן סימן ר):

באר היטב

פשיטא שא"צ כלל ברכה, ואם אוכל בלא פת לקינוח בעלמא פשיטא שצריך ברכה לפניו דהוי שלא מחמת הסעודה, אבל אם רוצה לאכול פירות קצת עם פת וקצת בלא פת, בזה יש דעות חלוקות, ע"כ יש לנהוג

משנה ברורה

אכל מהם בתחלה בלא פת אינם נעשים טפל להסעודה, וצריך לברך עליהם בתחלה: (יז) ואף-על-פי וכו' מאחר וכו'. רוצה לומר, דאף דבסעיף א אמרינן שיאכל פת דוקא גם לבסוף, (יח) בזה שעיקר קביעת סעודתו מתחלה היה רק על

אף שאין דעתו לאכול עמהם עוד פת: ד' (יח) שלא היו וכו'. ואפילו לא היה גם-כן דעתו עליהם בפירוש, דכיון שקובע עצמו לאכילה הרי מן הסתם דעתו על כל מה שיביאו לו [מ"א בסימן ריב]: (יט) ברכה כלל. פירוש, למה שאוכל עם הפת; ומה שאוכל בלא פת נתבאר בסעיפים הקודמים: ד' (כ) שדרכן לבוא וכו'. רוצה לומר: (יח) וגם אוכלן עם הפת, כיון שהוא מבית אחרים שבוודאי לא היה דעתו עליהם כלל, אין נפטרינן בברכת הפת: (כא) על כל מה וכו'. והיינו כשהביאו לו דברים הבאים מחמת הסעודה, וכנ"ל בסעיף א, דאלו אם הביאו לו מיני פירות לא מהני אפילו היה דעתו לזה בשעת ברכת 'המוציא' שיוכל לאכלן אחר-כך בלי ברכה [ואפילו בפירות שלון, אלא-אם-כן מלפת בהם הפת: קיצור דיני פירות הבאים בתוך הסעודה: אם אוכל עם הפת, פשיטא שאין צריך כלל ברכה, ודעשה טפל לפת, ואפילו לא היה דעתו לזה בפירוש בשעת ברכת 'המוציא'. ואם אוכל בלא פת, פשיטא שצריך ברכה לפניו, ואפילו הם מבושלים, דהוי שלא מחמת הסעודה רק לקינוח בעלמא. אבל אם רוצה לאכול פירות קצת עם הפת וקצת בלא פת, בזה יש דעות חלוקות, על-כן יש לנהוג שיאכל תחלה מעט בלא פת ויברך עליהן, ואחר-כך יוכל לאכול שאר הפירות בין בפת ובין בלא פת. וזהו בקובע סעודתו ללפת הפת בשאר דברים, אבל בקובע סעודתו ללפת הפת בפירות, כיון שאכל מתחלה פירות עם פת יוכל לאכול בסוף פירות בלא פת בלא ברכה:

הנה מפני שהסימן הזה יש בו פרטים רבים, על-כן אקדים לזה הקדמה קצרה כדי להקל על המעיין. הנה בענין שינוי מקום [היינו שהתחיל לאכול והלך למקום אחר ורוצה לאכול שם, או שרוצה לחזור למקומו הראשון ולאכול שם] קיימא לן דצריך לחזור ולברך, ויש בזה שלשה דברים שצריך לבאר: א) מהו שינוי מקום, אם מבית לבית או מחדר לחדר. ב) באיזה דברים שייך דין שינוי מקום. ג) אם שינה מקומו, מה דינו בזה. ונחזור לבאר אחד אחד: ענין שינוי מקום הוא — לא מיבעיא אם הלך באמצע אכילתו מבית זה לבית אחר, בוודאי הוי שינוי מקום, ואפילו אם יצא רק חוץ לפתח ביתו בתוך אכילתו, גם-כן בכלל שינוי מקום הוא, ואינו מועיל אפילו היה דעתו לזה בשעת ברכה שישנה מקומו, ואפילו אם שינה רק מחדר לחדר, גם-כן סוברים הרבה פוסקים דהוא שינוי מקום [ועיין במה שכתבנו בזה בביאור הלכה]; אך בזה יש חילוק, דאם היה דעתו בשעת ברכה לשנות המקום מחדר לחדר, מותר כיון שהוא תחת גג אחד. ומזווית לזווית, אפילו טרקלין גדול לא הוי שינוי מקום כלל כיון שהוא חדר אחד, ואין צריך כלל דעתו לזה. ובאיזה דברים שייך שינוי מקום, איתא בזה פלוגתא בגמרא [נפסחים ק"א ע"ב], דרב ששת סבר, בין אם אכל פת ובין שאכל פירות ושאר משקין, דינם שוה בזה דצריך לחזור ולברך, ורב חסדא סבר, דוקא אם אכל דבר שאין טעון ברכה במקומו, רוצה לומר כגון פירות ומשקין שאין מחוייב דוקא לברך ברכה אחרונה שלהן במקומו הראשון, ועל-כן אמרינן דתיכף שעקר ממקומו נתבטל קביעתו וצריך לחזור ולברך כשירצה לאכול עוד, אבל אם אכל פת [ויש אומרים דהוא הדין כל דבר שהוא משבעת המינים], שהוא דבר שצריך לברך במקומו דוקא, ועל-כן אמרינן בהו דאפילו אם עקר ממקומו עדיין לא נתבטל קביעותו הראשונה, וכל היכא שאוכל, על דעת קביעות הראשונה הוא וכאלו יושב במקומו דמי, ואין צריך לברך עליו 'המוציא'. ונחלקו הפוסקים בזה: הרמב"ם וסיעתו פסקו כרב ששת דבכל גווני צריך לברך, וזהו טעם שני סעיפים הראשונים, והרא"ש וסיעתו פסקו כרב חסדא, וזהו דעת הגהת הרמ"א שהובא בסוף סעיף ב. וכל זה הוא לענין לחזור ולברך, אבל לכתחלה אין לעקור ממקומו לכולי עלמא בכל גווני. ומה דינו של שינוי מקום, נחלקו הפוסקים גם-כן בזה: הרמב"ם וסיעתו סוברים דמשחזר למקומו בתחלה צריך לברך ברכת-המזון [או הברכה אחרונה כשאכל דבר שחייבין עליו לברך ברכה אחרונה] על האוכל שאכל מקודם, ואחר-כך יחזור לברך ברכה ראשונה על מה שהוא רוצה לאכול עתה, וזהו המתכר בסעיף א; ושאר פוסקים סוברים דאין צריך לברך רק הברכה ראשונה על מה שהוא רוצה לאכול, אבל הברכה אחרונה יוצא במה שמברך אחר אכילה השניה ויהיה קאי על שניהן, וזהו המתכר בריש הג"ה שבסוף סעיף ב. ולמעשה נקטינן הכל כדעת הפוסקים המובא בהג"ה. ויתר פרטי הדינים המסתעפים לזה יבואר הכל אם יוצא השם בתוך הסימן. ועתה

שער הציון

(י) וגם כונת המחבר כן הוא, אלא שרמ"א באר דבריו ולא נטעה לומר שכונתו על בינתיים לבד: (יח) נובע ממגן-אברהם בסימן ריב סוף סעיף-קטן ב בביאורו לדברי המאור, עיין שם, דבסתם הוא דעתו מה שאין כן בזה, וכן כתב הגר"ו: